

Zinātnes Vēstnesis

Latvijas Zinātnieku savienības, Latvijas Zinātnes padomes un Latvijas Zinātņu akadēmijas laikraksts

15 (99)

1995. gada oktobris

LATVIJAS ZINĀTŅU AKADEMIJAS SENĀTS

1995. gada 19. septembrī notika kārtējā LZA Senāta sēde.

Sēdes dienaskārtība:

1. Informācija par Baltijas valstu Zinātņu akadēmiju prezidentu konferenci Tallinā š. g. 14.—15. septembrī.

Referents — LZA prezidents T. MILLERS.

2. Zinātnes finansējuma problēmas.

Referents — LZA akadēmiskais sekretārs A. SILIŅŠ.

3. Par Valsts zinātniskās iestādes «Bezpeļņas organizācija SIA Ventspils starptautiskais radioastronomijas centrs» dibināšanu.

Referents — LZA viceprezidents J. EKMANIS.

4. Dažādi jautājumi.

Par VSRC

Izraksts

LATVIJAS ZINĀTŅU AKADEMIJAS SENĀTS

Rīgā Nr. 25/3 1995. gada 19. septembrī

LZA SENĀTA LĒMUMS:

1. Izpildot LR MK 1994. gada 19. jūlija rīkojumu Nr. 392 r par Ventspils Starptautiskā radioastronomijas centra (VSRC) dibināšanu, uzskatīt par lietderīgu organizēt sekojošu tā struktūru:

- VSRC fonds (dibinātāji Latvijas Zinātņu akadēmija un Zviedrijas Karaliskā zinātņu akadēmija),
- Valsts zinātniskā iestāde «Bezpeļņas organizācija SIA VSRC» (dibinātājs Latvijas Zinātņu akadēmija).

2. Apstiprināt Valsts zinātniskās iestādes «Bezpeļņas organizācijas SIA VSRC» statūtus un saskaņā ar «Likumu par zinātnisko darbību» iesniegt tos tālākai apstiprināšanai Latvijas Zinātnes padomei.

3. Apstiprināt SIA VSRC Zinātnisko padomi šādā sastāvā:

Juris Ekmanis, Latvijas Zinātņu akadēmijas viceprezidents, Fizikas un tehnisko zinātņu nodaļas priekšsēdētājs, LZA īst. loc., Dr. habil. phys., prof.,

Edgars Bervalds, Radioastrofizikas observatorijas daļas vadītājs, Dr. ing., prof.,

Arturs Balklavs, Radioastrofizikas observatorijas direktors, LZA kor. loc., Dr. phys., prof.,

Imants Platais, Radioastrofizikas observatorijas vad. pētnieks, pēcdoktorantūras pētnieks Jēlas universitātē (ASV),

Ivars Šmelis, Radioastrofizikas observatorijas vad. pētnieks, Dr. phys.,

Gundars Balodis, Rīgas Tehniskās universitātes Radioelektronikas un sakaru fakultātes Radioelektronikas katedras vadītājs, Dr. ing., doc.,

Zigurds Sīka, Fizikāli enerģētiskā institūta laboratorijas vadītājs, Dr. hab. ing., prof.,

Dainis Draviņš, Lundas Universitātes profesors (Zviedrija), Zviedrijas Karaliskās zinātņu akadēmijas loceklis.

4. Apstiprināt par SIA VSRC direktoru Edgaru Bervaldu, uzdodot veikt Centra juridisko noformēšanu.

NĀKOŠAIS

«ZINĀTNES VĒSTNEŠA» NUMURS — SIMTAIS!

Cerot, ka būs vēl nākamie simti, «Zinātnes Vēstneša» redakcija pieņem laba vēlējumus un atmiņas. Tās publicēs 100. numurā.

Redkolēģijas ievērtībai!

Redkolēģijas sēde notiks 25. oktobrī plkst. 15.00 Turgeņeva ielā 19, 329. istabā, LZS Informācijas un koordinācijas centrā.

IGAUNIJAS, LATVIJAS UN LIETUVAS ZINĀTŅU AKADEMIJU VADĪTĀJU APSPRIEDES

K O M U N I K Ē

Tallinā, 1995. gada 14.—15. septembrī

Apspriedē parakstīja:

Igaunijas, Latvijas un Lietuvas Zinātņu akadēmiju Sadarbības līguma Protokolu, reglamentējot tajā triju valstu zinātnieku savstarpējo apmaiņu.

Apspriedē nolēma:

1. Visās trīs Akadēmijās turpināt aktīvu darbību zinātnes, zinātnisko struktūru un zinātnisko sakaru tālākā uzlabošanā un attīstībā atbilstoši katras valsts sociālajām, ekonomiskajām un kultūras vajadzībām.

2. Turpināt un padziļināt trīs valstu Akadēmiju sadarbību, pakāpeniski palielinot, esošo finanšu līdzekļu ietvaros, zinātnieku apmaiņu, mēģinot rast finansējumu trīs- un divpusējiem pētnieciskiem projektiem un izmantot citus zinātniskās pētniecības veicināšanas veidus.

3. Apstiprināt pamatkonceptijas trīs kopīgajiem pētnieciskajiem projektiem — Enerģētika [atbildīgā Igaunijas Zinātņu akadēmija, profesors H. Käär], Baltijas jūras ekosistēmas [atbildīgā Latvijas Zinātņu akadēmija, profesors G. Andrušaitis], Baltijas studijas humanitārās un sociālajās zinātnēs [atbildīgā Lietuvas Zinātņu akadēmija, profesors A. Gaizutis], kuras sagatavojušas trīspusējas ekspertu grupas. Balsoties uz šīm koncepcijām, izstrādāt atbilstošas kopīgas programmas un iesniegt tās Baltijas Asamblejai un citām organizācijām atbalsta un finansējuma saņemšanai (līdz 1996. gada 1. aprīlim).

4. Veikt kopīgus pasākumus sadarbības uzsākšanai ar Ziemeļvalstu akadēmijām, uzaicinot to pārstāvjus kā novērotājus piedalīties nākamajā triju valstu Akadēmiju prezidentu apspriedē.

5. Iedibināt rotācijas principu, saskaņā ar kuru katru gadu viena no trijām Akadēmijām uzņemas kopīgo pasākumu koordināciju, izplatot informāciju un sagatavojot nākamo apspriedi. Šis pienākums tiek nodots pēc ikgadējā Komunikē parakstīšanas.

J. ENGELBRECHT,

Igaunijas Zinātņu akadēmijas prezidents

T. MILLERS,

Latvijas Zinātņu akadēmijas prezidents

B. JUODKA,

Lietuvas Zinātņu akadēmijas prezidents

Saskaņā ar iedibināto tradīciju 1995. gada 14.—15. septembrī Tallinā notika Igaunijas, Latvijas un Lietuvas Zinātņu akadēmiju vadītāju apspriede. Apspriedē piedalījās Latvijas Republikas vēstnieks Igaunijā Viņa Ekselence Dr. A. Piebalgs.

Konferencē tika apspriesti sekojoši jautājumi:
— zinātnes stāvoklis Igaunijā, Latvijā un Lietuvā saistībā ar organizatorisko principu, struktūras un zinātnes finansēšanas izmaiņām;
— jauni ceļi Igaunijas, Latvijas un Lietuvas Zinātņu akadēmiju sadarbības uzlabošanai organizatoriskā jomā, ieskaitot kopīgu pētniecisku programmu aizsākšanu;
— triju valstu zinātnieku dziļāka iesaistīšana kopīgā sadarbībā un trīs Akadēmiju ieguldījums šajā jomā, ieskaitot zinātniskās literatūras publicēšanu.

Apspriede pieņēma sekojošus paziņojumus:

Igaunija, Latvija un Lietuva ir gandrīz pārvarējušas zinātnes reorganizācijas radītās grūtības; situācija zinātnē visās trijās valstīs sākusī stabilizēties, solot jaunu zinātniskās pētniecības efektivitātes pacēlumu; neskatoties uz zinātnisko darbinieku skaita krasu samazināšanos, kā arī citām problēmām, visās trijās valstīs zinātne aizvien vēl netiek pietiekami finansēta; budžeta finansējums zinātnisko programmu izpildei un zinātniskās infrastruktūras uzturēšanai neatbilst patiešām vajadzībām un neatbilst šajās valstīs sasniegtajam pētījumu līmenim;

zinātnes un augstākās izglītības integrācija Igaunijā, Latvijā un Lietuvā ir uzlabojusies, tomēr šis process vēl jāpadziļina; pirmām kārtām jāpanāk ārpusuniversitāšu pētniecisko institūtu intelektuālā potenciāla efektīvāka iesaiste doktorantu sagatavošanā;

Igaunijas, Latvijas un Lietuvas Zinātņu akadēmiju sadarbība ir kļuvusi efektīvāka; ir sagatavoti triju valstu zinātnieku savstarpējās apmaiņas materiālie priekšnoteikumi, pabeigti priekšdarbi pētījumu uzsākšanai trīs kopīgu projektu ietvaros; visās trijās valstīs ievērojami pastiprinājusies starptautiskā sadarbība un zinātnieku apmaiņa; jāatzīmē Igaunijas Zinātnes fonda pozitīvā pieredze, iedalot finansējumu apmaiņām Igaunijas Zinātņu akadēmijas divpusējo līgumu ietvaros.

IGAUNIJAS REPUBLIKAS, LATVIJAS REPUBLIKAS, LIETUVAS REPUBLIKAS PARLAMENTIEM

Igaunijas, Latvijas un Lietuvas Zinātņu akadēmiju prezidentu apspriedes laikā Tallinā 1995. gada 14.—15. septembrī delegācijas apsprieda zinātnes stāvokli Igaunijā, Latvijā un Lietuvā. Visās trīs valstīs vērojamas pozitīvas izmaiņas zinātnes organizācijas struktūrā, kas ļauj tām labāk kalpot zinātniskajai sabiedrībai. Tomēr pastāvīgi nepietiekamais zinātnes finansējums var sagraut pozitīvos sasniegumus. Mēģinājumi samazināt pašreizējo finansējumu (kā tas nesen notika Latvijā) ir bīstami zinātnes nākotnei mūsu valstīs. Mēs gribētu īpaši uzsvert mūsu rūpi par šādu notikumu virzību.

Tallinā, 1995. gada 15. septembrī

J. Engelbrecht,

Igaunijas Zinātņu akadēmijas prezidents

T. Millers,

Latvijas Zinātņu akadēmijas prezidents

B. Juodka,

Lietuvas Zinātņu akadēmijas prezidents

VĒLREIZ PAR «LETONIKU»

LATVIJAS ZINĀTŅU AKADEMIJAS SĒDE

notika piektdien, 1995. gada 6. oktobrī
plkst. 14.00

Tēma: PAR PĒTĪJUMIEM «LETONIKĀ»

(otrā sēde)

Literatūra, folklorā, māksla «Letonikai»

LZA īst. loc. T. MILLERS. Ievadvārdi.

LZA īst. loc. V. HAUSMANIS. Latviešu literatūras vēstures izpēte.

LZA īst. loc. V. VĀVERE. Latviešu literatūras sakaru izpēte.

Dr. filol. B. REIZĀNE. Latviešu folkloristika modernisma un postmodernisma sadūrā.

Dr. māksl. E. GROSMANE. Mākslas zinātnes vieta «Letonikā».

Diskusija.

LZA VĒLĒŠANU EKSPERTU KOMISIJAS ZIŅOJUMS PAR GATAVOŠANOS LATVIJAS ZINĀTŅU AKADEMIJAS JAUNO LOCEKĻU VĒLĒŠANĀM 1995. GADA NOVEMBRĪ.

Sīkāk nākamajā «Z.V.» numurā.

JĀNIS STRADIŅŠ

LATVIJAS ZINĀTŅU AKADĒMIJAI — 50

JUBILEJAS GAIDĀS

Vēsture dažkārt mēdz izspēlēt paradoksus. Visu neatkarīgās Latvijas laiku, jau kopš 1918. gada, tika spriests par Latvijas Zinātņu akadēmijas (LZA) dibināšanu. Šo domu savā izglītības ministra darbības laikā akcentēja arī Rainis. Taču atšķirībā no Igaunijas, kur valsts ZA nodibināja 1938. gadā, Latvijā tāda līdz 1940. gadam tā arī netika izveidota. Tiesa, 1932. gadā Rīgas Latviešu biedrības tradicionālo Zinātņu komisiju (kopš 1869. gada) pārveidoja par Zinātņu komiteju: tās priekšnieks (prezidents) bija folklorists prof. Pēteris Šmits, pēc viņa nāves līdz 1940. gadam — valodnieks prof. Jānis Endzelīns. Taču šo nevalstisko, privāto zinātņu akadēmiju Ulmaņa valdība par oficiālu valsts Zinātņu akadēmiju nelegalizēja.

Toties ar K. Ulmaņa Ministru kabineta likumu 1936. gada 14. janvārī tika nodibināta Latvijas vēstures institūts kā Latvijas Zinātņu akadēmijas pirmā sastāvdaļa — tieši tā arī sacīts likumā.

Oficiālu lēmumu par Zinātņu akadēmijas dibināšanu Latvijā pieņēma tikai padomju režīma laikā. Tādēļ arī LZA dibināšanas atceri Latvijā atzīmēs 1996. gada 14. februārī, kad aprit tieši 50 gadu kopš jaundibinātās Latvijas PSR ZA pirmās kopsapulces. Piebildīsim, ka Zinātņu akadēmijas nodibināšanu uz vietas palikusi samērā nelielā Latvijas zinātniskās intelīģences daļa sagaidīja ar lielu gandarījumu un nākotnes cerībām. Trīspadsmit pirmie ZA īstēnie locekļi (akadēmiķi) bija patiešām izcilas Latvijas zinātnes autoritātes — valodnieks Jānis Endzelīns, purvu pētnieks Pēteris Nomāls, mežzinātnieks Arvīds Kalniņš, mediķis Pauls Stradiņš, mikrobiologs Augusts Kirhenšteins, arhitekti Arturs Krūmiņš un Ernests Štālbergs, lauksaimniecības zinātnieks Paulis Lejiņš, rakstnieks un literatūrzinātnieks Andrejs Upītis, kuriem tika piebiedroti vēl vairāki no Padomju Savienības iebraukušie latviešu cilmes zinātnieki — Jānis Peive, Aleksandrs Šmits, Matvejs Kadeks, Pēteris Valeskalns. Par ZA pirmo prezidentu ievēlēja lopkopības un ganību speciālistu Pauli Lejiņu, kurš savā laikā bija stāvējis pie Latvijas Universitātes šūpuļa.

Jaunā Latvijas PSR ZA, kaut arī pēc saviem statūtiem gluži neatkarīga, lielā mērā veidojās pēc Maskavas PSRS ZA gīmja un līdzības kā augstākā zinātnes administrēšanas struktūra Latvijā ar plašu pētniecisku institūtu asociāciju. Taču akadēmija savā sastāvā bez institūtiem, protams, ietvēra arī elites zinātniekus kā

korporācijā. Šo zinātnieku atlase un ievēlēšana par akadēmijas locekļiem savā ziņā gan ritēja pēc padomju nomenklatūras veidošanas principiem, ar Kompartijas CK un Maskavas kolēģu ziņu, tādēļ ZA locekļu vidū bija gan īsti zinātnieki, arī ar starptautisku reputāciju, gan arī no zinātnes patālu stāvoši administratori. Līdz pat 1991. gadam ZA ar saviem institūtiem bija tā, kas galvenokārt reprezentēja zinātnes stāvokli Latvijā. Būtu mulķīgi, pat negodīgi noliegt panākumus, kuri šajos gados gūti, īpaši dabas un eksakto zinātņu jomā. Minēsim oriģinālu medicīnas preparātu sintēzi un jaunus atziņas ķīmijā, jaunus materiālus (arī kosmosa tehnikai), pētījumus fizikas, ķīmijas un Latvijai netradicionālās molekularbioloģijas jomās. Tieši ZA savus galvenos darbus veikuši mūsu izcilie ķīmiķi — Lidija Liepiņa, Gustavs Vanags, Solomons Hillers, Alfrēds Leviņš, mikroelementu pētnieki — Jānis Peive un Kārlis Bambergis, pusvadītāju pārveidotāju speciālists Alfons Kroģeris. Neraugoties uz režīma spaidiem, savas veiksmes bijušas arī humanitārās zinātnēs, lefoniķā.

Sākoties «trešajai atmodai», daļa Latvijas zinātnieku vērsās pret Zinātņu akadēmiju, kritizējot to kā pārāk konservatīvu, no plašākiem zinātnieku slāņiem un augstskolām atrautu institūciju, «sovjetisma citadeli», kuras pastāvēšana tikai kavējot pētniecības attīstību Latvijas augstskolās. 1989.—1990. g. pacēlās balsis par «vecās» ZA likvidēšanu un kādas jaunas, «nacionālās» Zinātņu akadēmijas izveidošanu, kuras locekļus izvirzītu pēc zinātnieku vidū veiktas socioloģiskas aptaujas, ievērojot arī lojalitāti pret atjaunoto Latvijas valsti. Domāts jau varbūt nebija slikti, taču, afsakoties no iepriekšējo gadu desmitu mantojuma, būtu jāatsakās arī no J. Endzelīna, G. Vanaga, L. Liepiņas kā LZA locekļiem, arī no iedibinātajām pozitīvajām tradīcijām, kas tomēr bija lielā pārsvarā pār negācijām. Tādēļ šo rindīņu autors 1989.—1991. g. ieteica citu, mazliet paradoksālu risinājumu — pārveidot LZA par «personālu» Zinātņu akadēmiju rietumnieciskā izpratnē, pamatojot to 1946. gadā dibināto Latvijas PSR ZA, bet padziļinot vēsturisko fonu vēl tālāk, proti, fraktējot atjaunināto LZA kā Latvijas teritorijā kādreiz funkcionējušo zinību biedrību tradīciju un gara mantinieci. 1992. gada 14. februārī akceptētajā LZA Hartā, preambulā, ierakstījām: «Latvijas Zinātņu akadēmija ir vairāku agrāk Latvijā pastāvējušu zināt-

nisko biedrību ideju un darbības mantiniece. Tās ir: 1815. gadā Jelgavā dibinātā Kurzemes Literatūras un mākslas biedrība; Rīgas Latviešu biedrības sastāvā 1869. gadā dibinātā Zinātnības (Zinību) komisija, kas 1932. gadā tika pārveidota par Zinātņu komiteju ar nevalstiskas (privātas) zinātņu akadēmijas statusu... Atjaunotajā Latvijas Republikā Latvijas Zinātņu akadēmija veicina zinātņu attīstību, kā arī gādā, lai apziņotu, pēti, izkoptu, saglabātu un nodotu nākamajām paaudzēm visu to īpašo, ko pasaules zinātnē un kultūrā ir devusi un spēj dot Latvija un latviešu tauta: nacionālo kultūru, valodu, folkloru, literatūru, sociālo un saimniecisko pieredzi, dzīvesziņu, tradīcijas. Tā pēti un saglabā Rīgas vēsturiskās tradīcijas, apzina Baltijas valstu vietu Eiropā — būt par kultūras un zinātnes saistītāju starp Rietumiem un Austrumiem».

Arī jaunajā daļējā LZA karogā tika iesūdināti pieci gadaskaitļi — 1815, 1869, 1932, 1936, 1946 un 1992 līdz ar Latvijas Republikas un jauno LZA ģērboni.

Radikāli tika pārveidots arī LZA locekļu sastāvs — ievēlēti jauni LZA īstēnie un korespondētājocekļi, bet izcilākie trimdas zinātnes pārstāvji ietverti LZA kā tās ārzemju locekļi. Bez tam paši izcilākie nacionālās kultūras darbinieki gan Dzīvēnē, gan ārzemēs tika ievēlēti par LZA goda locekļiem, to skaitā Mārtiņš Zīverts, Anšlavs un Andrejs Eglīši, Edgars Dunsdorfs, Evalds Valters, Magda Štaudingere-Voita, Kristaps Keggi, Miervaldis Birze, Vizma Beļseviča, Roberts Akmentīns, Haralds Biezais, Jānis Graudonis un vēl citi. Tika iedibināta LZA balvas un LZA Lielā medaļa par sasniegumiem zinātnē.

Viss tas nodrošināja LZA autoritātes nostiprināšanos gan Latvijā, gan trimdā, gan starptautiskajā zinātnes pasaulē. LZA tika uzņemta par Starptautiskās Zinātņu apvienības komitejas (ICSU) locekli, tā pārstāvē Latviju Eiropas valstu Zinātņu akadēmiju asociācijā, vairāki LZA pārstāvji ievēlēti par ārvalstu zinātņu akadēmiju locekļiem, veidojas sadarbības līgumi.

Latvijas Zinātņu akadēmija ir kļuvusi par autoritatīvu Latvijas zinātnieku pulcēšanās vietu, par Latvijas zinātnieku diskusiju un sēžu vietu, kur tiek dotas Latvijai nozīmīgu projektu eksperimentā, padomi valdībai. Štālberga baroka stilā celtais Kolhoznieku nams ir sācis jaunu sava mūža un darbības cēlienu. Par to vēl rakstīs citi vēsturnieki nākotnē.

VĒSTURNIEKI NO VISIEM KONTINENTIEM
TIEKAS KANĀDĀ

Pirms mēneša (27. VIII—3. IX) notikusi vēsturnieku tikšanās 18. Starptautiskajā vēstures zinātņu kongresā Monreālā uzlūkojama par lielāko notikumu vēstures pētniekiem beidzamo gadu laikā. Jau kopš šī gadsimta sākuma vēsturnieki no visas pasaules ik pēc pieciem gadiem tiekas, lai kopīgi risinātu savas zinātnes aktuālos jautājumus. Starptautisko kongresu ritmu ir izjaucusi abi pasaules kari, tāpēc šajā kongresā sevišķi asi tika kritizēti totalitārie režīmi un to diktētā vēstures rakstīšanas metodoloģija.

Iespaidīgs bija kongresa dalībnieku skaits — ap 2000 zinātnieku no 80 valstīm. Ļoti plašs bija apspriežamo jautājumu loks, tāpēc vienlaicīgi darbojās dažādas sekcijas, komisijas, asociāciju un apaļā galda sanāksmju sēdes, kuru kopejais skaits tuvojās simtam. Protams, šādā informācijā nav iespējams uzskatīt pat referātu nosaukumus (to skaits bija ap 450), bet var pakavēties pie kongresā pārrunātajiem būtiskākajiem jautājumiem.

Viena no svarīgākajām tēmām bija tautu, nāciju un valsts formu dažādu variantu aspekts un analīze. Šis jautājums bija plēnārsēdē, gan arī vienā no sekcijām, kur vēsturiskā aspektā tika diskutēti par impēriju sabrukumu. Interesants bija O. Pritsaka (ASV—Ukraina) referāts par vietsēžu un klejotāju tautu valsts organizācijas formām Eirāzijā I. g. f. pēc Kr. Te tautu konsolidāciju veicināja karaspēka labā organizācija. Pateicoties tam klejotāju tautas (goti, hunņi u. c.) spēja pakļaut lielas teritorijas. Sīki tika analizēti tie cēloņi, kas pie sabrukuma noveda lielās impērijas gan senatnē (Asīrija, Persija, Roma u. c.), gan jaunākajos laikos (Britu impērija, Lielvācija, PSRS). Secinājums bija tāds, ka «milži un māla kājām» pasāvēt nevar, jo nākotnē piederēsot vienas nācijas valstij. Īpaša sēde bija veltīta tautām, kas dzīvo diasporā — ebrejiem, armēņiem, vāciešiem u. c., par to saglabāšanos un asimilāciju, afrodotes citu tautu vidū. Liela vērība bija veltīta problēmai par atšķirīgu dzimumu lomu vēsturē. Tika aplūkoti jautājumi, kas saistās ar cilvēka bērnību, briedumu un vecuma iestāšanos. Diskutēja par reliģijas nozīmi audzināšanas procesā, par morālo vērtību nozīmi dažādu dzimumu apmācīšanā.

Kā asociācija pie vēstures zinātņu kongresa pastāv Sieviešu vēstures izpētes starptautiskā savienība, kuras sēdes aplūkoja sievietes stāvokli un lomu dažādās valstīs, t. sk. emancipāciju beidzamo gadsimtu gaitā.

Tēmā «Vara, brīvība un vēsturnieku darbs» tika apkopoti daudzu vēsturnieku pētījumi, kas parādīja kritisko attieksmi pret tiem darbiem, kas tendenciozi sarakstīti totalitāro režīmu laikā. Tas attiecas gan uz nacionālistisko Vāciju, militaristisko Japānu, gan uz PSRS un citās sociālisma zemēs sarakstīto vēstures literatūru. Publicējot šādus «pētījumus», vēsturnieki vai nu ar nodomu viltoja vēsturi, vai arī centās piemēroties režīma

politiskajām vajadzībām. Vairākos referātos tika nosodīti šādu vēsturnieku konformisms un vadīšanās no iepriekš pieņemām shēmām marksisma ideju garā. Šie referāti, kur uzstājās arī vēsturnieki no Krievijas, ļoti kontrastēja ar padomju pārstāvju kādreizējo cīņu pret buržuazisko historiogrāfiju, pret ko tie bija vesekmīgi karājuši vairāk nekā 60 gadus, sākot no 6. Starptautiskajā vēstures zinātņu kongresa (Oslo, 1928).

Viena no plašākajām bija 2. pasaules kara vēstures problēmām veltītā sēde, kur analizēja kara beigu posma un no tā izrietošo notikumu situācijas raksturojumu — Eiropas sadalīšanos divās naidīgās nometnēs, robežu izmaiņas valstu starpā, sagūstīto likteņus cietumos un ieslodzījuma nometnēs (īpaši PSRS), kolaborantu tiesāšanu u. c.

Kara un kultūras attiecības aplūkoja īpašā sekcijas sēdē, kur bija arī E. Mugerēviča referāts par krusta kariem un to iespaidu uz vietējo kultūru Livonijā. Jāatzīmē, ka ir pat radīta speciāla vēsturnieku savienība, lai pēti krusta karus un to ietekmi Tuvo Austrumu vēsturē. Šīs savienības sēdē analizēja katolīcīgo krustnešu cīņu ar musulmaņiem un pareizticīgajiem 11.—13. gs.

Visvairāk referentu bija pulcinājusi vēsturiskās demogrāfijas sekcija, kur izskatīja iedzīvotāju radniecību, dzīves gaitas, nodarbošanos, kā arī kara un epidēmiju iespaidu uz cilvēka dzīves apstākļiem. Šajā sekcijā referātu nolasīja ASV latviešu izcelsmes vēsturnieks A. Pakalns.

Ļoti plaša bija kongresa dalībniekiem domātā vēstures literatūras izstāde, kur dalību ņēma 264 izdevniecības no Kanādas, ASV, Anglijas, Francijas u. c. valstīm. Eiropas vēsturniekus īpaši varēja saistīt Vācijas izdevniecību izdotā literatūra, kas daudzos gadījumos, tāpat kā Skandināvijas valstu un Somijas produkcija, iztīrā ar Baltijas reģionu saistītās problēmas.

Kongresa dalībniekiem bija iespēja ekskursijas laikā iepazīties ar Monreālu un tās tuvāko apkārtni. Monreālas arheoloģijas un vēstures muzejā, zem kuri pamatiem saglabātas senās apbūves pēdas un kapsētas apbedījumi, uzskatāmi atspoguļota pilsētas izaugsme.

Kongresa laikā notika divas Ģenerālās asamblejas sēdes, kur starp citiem jautājumiem pozitīvi izskatīja Latvijas vēstures zinātņu Nacionālās komitejas uzņemšanu Starptautiskajā vēstures zinātņu komitejā. Šīs komitejas aizkāt balsošanā noskaidrojās, ka 2000. gadā vēsturnieki no visas pasaules pulcēsies Norvēģijas galvaspilsētā Oslo, lai tur būtu kopā uz 19. Starptautisko vēstures zinātņu kongresu.

E. MUGURĒVIČS,
Latvijas vēstures zinātņu Nacionālās komitejas
prezidents

VIJAI KLUŠAI —
HAUVARDA HJŪGA
MEDICĪNAS INSTITŪTA
STIPENDIJA

CHEVY CHASE, MD, 1995. g. 18. jūlijā — Hauvarda Hjūga Medicīnas Institūts šodien paziņojis par stipendiju piešķiršanu (15 miljonu ASV dolāru), lai atbalstītu 90 izcilāko Austrumeiropas un agrākās PSRS zinātnieku — biomedīķu pētniecisko darbu.

So zinātnieku vidū ir daži no visizcilākajiem zinātniekiem pasaulē. Lielākā daļa no viņiem līdz šim bijuši spiesti strādāt ar stipri ierobežotiem materiālajiem līdzekļiem.

«Tie ir izcilākie zinātnieki, kas izraudzīti no 2000, kuri bija iesnieguši pieteikumus uz stipendiju», teica Pernelis W. Čopins, MD, Hauvarda Hjūga Medicīnas institūta prezidents. «Mūs ļoti iespaidoja viņu pētnieciskā darba kvalitāte, īpaši tādēļ, ka daudzi no viņiem strādā smagos apstākļos».

«Pēc ASV standartiem, šīs summas nav pārāk lielas», saka Pernelis W. Čopins, «Taču šī nauda palīdzēs Austrumeiropas un agrākās PSRS zinātniekiem modernizēt savas laboratorijas, veikt jaunus eksperimentus, kā arī sadarboties ar kolēģiem citās pasaules valstīs. Mēs gribētu, lai šīs stipendijas dotu iespēju izmantot visjaunākos zinātniskos eksperimentus».

Stipendijas piešķirtas sekojošo valstu zinātniekiem (iekavās skaits): Krievija (36); Ungārija (14); Čehija (14); Polija (12); Slovākija (6); Lietuva (3); Ukraina (3); Igaunija (2); Baltkrievija (1); Latvija (1).

LATVIA

Klusa, Vija

Wikberg, Jarl

Latvian Institute of Organic Synthesis, Riga
Uppsala University (Uppsala, SWEDEN)

«Stipendijas var izmantot arī zinātnieku un citu laboratorijas darbinieku algām, kā arī iekārtu, kompju-teru, komunikācijas līdzekļu, komandējumu, zinātnisko žurnālu iegādei, u. t. t.», paskaidro Džozefs G. Perpihs, MD, HHMI viceprezidents stipendiju un speciālo programmu jautājumos.

LATVIJAS ZINĀTNES PADOMĒ

STARPTAUTISKO PASĀKUMU FINANSĒJUMS 1995. GADĀ
(4. pielikums)

Turpinājums. Sākumu skat. «Z.V.» Nr. 11 un 14.

N. p. k.	Organizācija	Projekta nosaukums, izpildītāji	Piešķirtais finansējums, Ls
1. Biedru maksas starptautiskās organizācijās			
1.	Rīgas Tehniskā universitāte	Biedru maksa starptautiskajā Eksperimentālās mehānikas biedrībā. I. Knēts	170
2. Starptautisko konferenču organizēšana			
1.	LU Vēstures un filozofijas fakultāte	Konference «Miera kultūra un filozofija: pretim jaunam gadu tūkstošim» (28.—30.09. 1995). M. Rubene	500
2.	LU Ģeogrāfijas fakultāte	Konference «Baltijas senās kartes» (6.—9.10. 1995). J. Štrauhmanis	250
3. Piedalīšanās starptautiskās konferencēs			
1.	LU Latvijas vēstures institūts	Zinātniskais komandējums uz UK pētnieku apmaiņas ietvaros (15.10.—15.11. 1995, Londona). A. Lerhis	120
2.	LU Latvijas vēstures institūts	Zinātniskais komandējums uz UK pētnieku apmaiņas ietvaros (15.10.—15.11. 1995, Londona). V. Bērziņš	120
3.	RTU Silikātu materiālu institūts	17. Starptautiskais stiklu kongress (9.—14.10. 1995, Pekina, Ķīna). J. Sētiņa	275
4.	RTU MZF Tekstila un apģērhu tehnoloģijas institūts	Starptautiskā jauno tekstilzinātnieku konference (26.—28.09. 1995, Čehija). I. Ziemele	100
5.	Latvijas arheologu biedrība	Eiropas arheologu asociācijas kongress (20.—24.09. 1995, Santjago, Spānija). J. Graudonis	300
6.	LZA Elektronikas un datorzinātņu institūts	Konference «Programmable Devices and Systems» (9.—10.11. 1995, Polānd). V. Čapenko	50
7.	LU Cietvielu fizikas institūts	a) Starptautiskā konference SCINT'95 (28.08.—1.09. un 4.09.—5.09. 1995, Holande un Francija). B. Bērziņa; b) Starptautisks seminārs «Relaksācijas parādības cietās vielās» (5.—8.09. 1995, Voroneža). F. Muktupāvela	250 50
8.	LU Mikrobioloģijas un biotehnoloģijas institūts	Pielietojamās biotehnoloģijas simpozījs (27.—29.09. 1995, Ģente, Beļģija). V. Zelča	160
9.	LZA Neorganiskās ķīmijas institūts	Starptautiskā konference «Cast Composites'95» (18.—20.10. 1995, Polija). I. Zālīte	170
10.	Radioastrofizikas observatorija	a) Eiropas Astronomijas biedrības kongress (25.—29.09. 1995, Itālija); b) Konference «Aukstās zvaigznes, zvaigžņu sistēmas un Saule» (3.—6.10. 1995, Florence, Itālija). J. Francmanis	70 85
11.	Latvijas Medicīnas akadēmija	EUROHEP 11. darba sapulce ikgadējās EASL konferences ietvaros (19.08. 1995, Kopenhāgena). N. Osna	200
12.	RTU Ķīmijas tehnoloģijas fakultāte	Eiropas Keramikas asociācijas IV konference (1.—6.10. 1995, Itālija) un vienlaicīgi projekta EURECA 294 valdes un Eiropas keramiķu diviem cilvēkiem biedrības sēde. R. Cimdiņš, L. Bērziņa	300 (kopējā summa)

I. KNĒTS,
Latvijas Zinātnes padomes
priekšsēdētājs, akademiķis

21. SEPTEMBRĪ PRESES PĀRSTĀVJI UN SPECIĀLISTI
TIKA IEPAZĪSTINĀTI AR JAUNU TEHNISKO ŽURNĀLU

«BALTIC ELECTRONICS»

Elektroniskas ierīces tiek izmantotas praktiski visās sabiedrības darbības jomās (ne tikai televīzijā, radio, telekomunikācijās, datortehniskā, bet arī medicīnā, tekstilrūpniecībā, arhitektūrā, mūzikā, mājsaimniecībā...; pamēģiniet vien atrast tādu nozari, kurā šodien iztiek bez elektronikas). Spēja projektēt, ražot, izmantot elektroniskās ierīces lielā mērā nosaka valsts ekonomisko stāvokli.

Baltijas valstīs ir elektroniskās rūpniecības tradīcijas, dažāda līmeņa specializētas mācību iestādes, pieredzējuši pētnieki un projektētāji, kā arī viss nepieciešamais elektronikas un ar to saistīto nozaru attīstībai. Tajā pašā laikā pēdējos gados elektronikas jomā vērojamas lielas pārmaiņas: pazuduši kādreizējie lielle pasūtījumi pētniekiem, projektētājiem, ražotājiem, lielā mērā sašaurinājies Austrumu tirgus, bet iekļūšana Rietumu tirgū ir grūta un dārga. Uzņēmumus likvidē, pārveido, sadala, veido no jauna, bet pētnieku kolektīvi izkļūst un pārgrupējas; tiek meklētas jaunas tēmas, projekti, finansēšanas avoti: notiek izglītības iestāžu reformas. Šo straujo pārmaiņu laikā sevišķi asi jūtam organizētās informācijas apmaiņas trūkums: ne tikai skaidri nav zināms, kas notiek kaimiņos, bet arī pašu zemē notiekošo uzzina, galvenokārt izmantojot presonīgos kontaktus un seminārus.

Ar nolūku dalīties pieredzē, veidojot stabili Baltijas valstu savstarpējo sadarbību, Rīgas Tehniskās universitātes Radiotehnikas un sakaru fakultāte 1993. gada martā organizēja trīs Baltijas valstu tehnisko universitāšu ar elektroniku saistīto struktūrvienību pārstāvju tikšanos. Tajā bez Tallinas Tehniskās universitātes, Rīgas Tehniskās universitātes, Kauņas Tehnoloģijas universitātes dekāniem un katedru vadītājiem piedalīties arī Lundas universitātes pārstāvis no Zviedrijas. Tika parakstīts nodomu protokols par tālāko sadarbību, atzīmējot, ka būtu vēlams izveidot tehnisko žurnālu «Baltic Electronics» angļu valodā. Žurnāla mērķis:

- informēt par stāvokli rūpniecībā, izglītībā, pētniecībā;
- publicēt oriģinālus pētījumu rezultātus;
- sniegt jaunāko tehnisko informāciju;
- ziņot par konferencēm, dažādiem notikumiem, projektiem;
- radīt iespēju informēt par pašmāju ražojumiem;
- palīdzēt meklēt sadarbības partnerus.

RTU Radiotehnikas un sakaru fakultātei pēc iepazīšanās ar firmas MOTOROLA pārstāvi Baltijas valstīs Juri Ulmani izdevās noorganizēt žurnāla izdošanu. Ulmaņa kungs izprot augstākās tehniskās izglītības problēmas Baltijas valstīs un ir atbalstījis vairākus RTU nozīmīgus pasākumus. J. Ulmanis, ar interesi uz klausījis ideju par žurnāla izveidi, sagādāja nepieciešamo «starta» kapitālu. Jaunā žurnāla izveidi ievērojami atviegloja sadarbība ar Māras Jākobsones vadīto izdevniecības, žurnāla un reklāmas aģentūras «DatorTehnika» kolektīvu.

Tā 1995. gada 31. martā Rīgā tikās triju Baltijas valstu tehnisko universitāšu pārstāvji — redaktori: profesors Maris Mins (Tallinas Tehniskā universitāte), profesors Stāsis Rupkus (Kauņas Tehnoloģijas universitāte) un docents Elmārs Beķeris (Rīgas Tehniskā universitāte). Tika apspriests redkolēģijas sastāvs, žurnāla saturs, auditorija, sadarbības veidi, savstarpēja atbildība. Galvenā redaktora pienākumus, savstarpēji vienojoties, uzņemas pildīt docents E. Beķeris.

Šā gada 4. jūlijā — kārtējā tikšanās reizē — redaktori jau lasīja un koriģēja pirmā numura izdrukas.

Paredzēts, ka žurnāls pagaidām iznāks reizi kvartālā, bet pēc gada, ja veiksies, — sešas reizes gadā.

Redkolēģija plāno iesaistīt žurnāla tapšanā visu Baltijas reģiona valstu tehniskās universitātes, tādējādi sekmējot to sadarbību elektronikas jomā. Tiek domāts arī par žurnāla pielikuma izdošanu latviešu valodā.

LZA — PIRMIE VIESI LATVIJAS VĒSTNIECĪBĀ SOMIJĀ

Latvijas Zinātņu akadēmijas vadība bija radusi iespēju savu darbinieku grupai kopā ar ģimenes locekļiem par mērenu cenu pavadīt nedēļas nogali Somijā. Ar starptautiskās sadarbības daļas (personīgi — Dainas Šveicas) gādību tika noorganizēts Somijas Zinātņu akadēmijas ielūgums. Vīzu sagādāšana, prāmju biļetes un citas praktiskās rūpes gūlās uz prezidenta sekretāres Dzintras Brahmanes pleciem. Par autobusu gādāja lietu pārvaldnieks Vītālijs Kozlovskis. «Zinātnisko svaru» grupai piedeva LZA viceprezidenti akademiķi Jānis Stradiņš un Juris Ekmanis un akademiķis sekretārs Andrejs Šiliņš.

Pirmā vizīte pēc 1945. un nakšņošanas Helsinkos bija jaunajā Latvijas vēstniecībā, kura tikai septembrī bija vērusi savas durvis, tātad, mēs bijām pirmā viesu grupa no Latvijas. Kaut arī Anna Žigures kundze tobrīd bija Latvijā, vēstniecības darbinieki — konsule Dīta Putnaērgle un pirmais sekretārs Pēteris Vaivars — bija informēti par mūsu vizīti un ar patiesu prieku un lepnumu izrādīja vēstniecības telpas. Šo namu 1934. gadā iegādājās Latvijas valsts pašā lepņākajā pilsētas rajonā, kur šobrīd ir visaugstākā īres maksa. Tas ir vēstniecību un privātvillu rajons. Pēc kara ēkā bija Zdanova rezidence, pēc tam tajā mīta dažādas iestādes. Tagad nams savests kārtībā ar Somijas valdības

spēkiem un atdots atpakaļ Latvijai. Ne tikai atjaunots iepriekšējais izskats — ielikti arī ložu droši logu stikli, kas pie tam ir droši pret noklausīšanos. Diez vai kādi īpaši noslēpumi tur tiks runāti, bet — tā tas vēstniecībām pienākas.

Māja ir ļoti skaista un plaša, vēl rīt reprezentācijas telpu apmēbeļošanas darbi, jo tikai daļa no stila mēbelēm jau atvestas no Latvijas.

Tofies telpas, kur tiek izsniegtas vīzas un veikts pārējais darbs, ir ļoti mūsdienīgas. Mums pastāstīja, ka vasaras sezonā dienā tiek izsniegtas pat līdz 100 vīzām (parasti — 30—40). Ne jau visi vīzu saņēmēji dodas uz Latviju — daudzi paliek Igaunijā un daži pat nenokāpj no kuģa (ja viņus nenones), jo Latvijas vīza ir derīga visās trijās Baltijas valstīs un rindas mūsu vēstniecībā ir mazākas nekā, teiksim, Igaunijas vēstniecībā. Somi brauc uz Tallinu pavadīt nedēļas nogali, gana braucēju ir arī nedēļas vidū, kā mēs to vērojām piektdienas pēcpusdienā, it īpaši prāmja «Georgs Ots» tax-free veikalā, kur milzu kvantumos tika pirkti alus (somu), jo Somijā bez muitas nodevas drīkst ievest 15 litrus. Nokāpjot Helsinkos no kuģa, katrs somis (arī sievietes) godprātīgi nesa vai vilka uz ratiņiem savus 15 litrus.

Vēstniecībā viss jau bija sagatavots 6. Saeimas vēlēšanām. Pastāvīgā «aprupē» ir apmēram 15 balsstiesīgu latviešu, domājams, ka kopā ar tiem, kas Somijā uzturas neilgu laiku, varētu sanākt cilvēku 30. Viņiem tiks klāts kafijas galds, kur tikšot lietā likts arī Latvijas Zinātņu akadēmijas uzdāvinātais drelļu galdauts.

Pēc Helsinku apskates ekskursanti ar kuģīti aizbrauca uz seno zviedru cietoksni Sveaborgu un pirms došanās atpakaļceļā — uz ārkārtīgi skaistu, gleznainu un sakoptu mazpilsētu Porvo ar lielu, koka jumtu apjomtu dombaznīcu centrā.

Braucot pa lieliski asfaltētajiem ceļiem un vērojot raibās granīta klinčis, jahtu un laivu pilnos ezerus, mājas, kurās visas durvis un logi ir savās vietās — ko somi varas šifera jumta, rodas jautājums — ko somi vasarā meklē Latvijas laukos? Vai tiešām nezāles, nenopļautas, riepām piemēfātas grāvmalas un izdangātus ceļus? Varbūt arī jaunās emocijas, taču, domājams, praktiskajam somam nav mazsvarīgi tas, ka Latvijā viss caurmērā ir trīs reizes lētāks.

Brauciens bija izdevies — fāds koptgais, kā teiktu, «viennozīmīgais» slēdziens.

JAUNĀKĀ ĀRZEMJU LITERATŪRA LATVIJAS AKADĒMISKAJĀ BIBLIOTĒKĀ

Turpinājums. Sākums «Z.V.» Nr. 14.

63. Harrison's principles of internal medicine. — New York etc., 1987.
64. McKee, William S. Federal taxation of partnerships and partners. — Vol. 1; 2. — Boston (Mass.), 1994.
65. The Supreme Court compendium. — Washington, 1994.
66. Handbuch Wirtschaft und Recht in Osteuropa. — München, 1994.
67. Prehistoric gold in Europe. — Dordrecht etc., 1995.
68. Yanak, Ted. The great American history fact-finder. — Boston (Mass.); New York, 1993.
69. Proper names master index. — 2 vol. — Detroit (Mich.), 1994.
70. New Japanese — English character dictionary. — Tokyo, 1991.

03. 10. 95.

1. Books in print, 1993—94. — 10. vol — New Providence (N.J.), 1993.
2. Guide to the history of science. — Chicago (Ill.), 1992.
3. Cooling of electronic systems. — Dordrecht etc., 1994.
4. Computer integrated production systems and organizations. — Berlin etc., 1994.
5. Nanophase materials. — Dordrecht etc., 1994.
6. Interstitial intermetallic alloys. — Dordrecht etc., 1995.
7. Corrosion of advanced ceramics. — Dordrecht etc., 1994.
8. Computer-aided analysis of rigid and flexible mechanical systems. — Dordrecht etc., 1994.
9. Adaptive optics for astronomy. — Dordrecht etc., 1994.
10. Hydrogen bond networks. — Dordrecht etc., 1994.
11. Collision- and interaction-induced spectroscopy. — Dordrecht etc., 1995.
12. Physical signatures of magnetospheric boundary layer processes. — Dordrecht etc., 1994.
13. Nuclear magnetic resonance in modern technology. — Dordrecht etc., 1994.
14. Synchrotron techniques in interfacial electrochemistry. — Dordrecht etc., 1994.
15. Modern aspects of small-angle scattering. — Dordrecht etc., 1995.
16. Methods in enzymology. — Vol. 214. — San Diego (Cal.) etc., 1993.

17. Annual review of plant physiology and plant molecular biology. — Vol. 45. — Palo Alto (Cal.), 1994.
18. Frontiers of mucosal immunology. — 2 vol. — Amsterdam etc., 1991.
19. QSAR: Rational approaches to the design of bioactive compounds. — Amsterdam etc., 1991.
20. World Congress on Pain (6; 1990; Adelaide). Proceedings of the 6. World Congress on Pain. — Amsterdam etc., 1991.
21. Boulding, Elise. The underside of history. — 2 vol. — Newbury Park (Cal.), 1992.
22. Europäische Union, Europäische Gemeinschaft. — Bonn, 1994.
23. Handbuch der christlichen Ethik. — 3 bd. — Freiburg etc., 1993.
24. Eliade, Mircea. Geschichte der religiösen Ideen. — Bd. 1—4. — Freiburg etc., 1994.
25. Priest, Stephen. Theories of the mind. — Boston (Mass.) etc., 1991.
26. De Maere, J. Illustrated dictionary of 17th century Flemish painters. — 3 vol. — Brussels, 1994.
27. Brewer, Ebenezer Cobham. Brewer's dictionary of 20th-century phrase and fable. — Boston (Mass.), 1992.
28. The American heritage dictionary of the English language. — Boston (Mass.), 1992.
29. English-russian dictionary of accounting, auditing and finance. — Москва, 1994.
30. Karl, Frederick Robert. Franz Kafka, representative man. — New York, 1991.
31. Information industry directory, 1994. — 2 vol. — Detroit etc., 1994.
32. Facts about Israel. — Jerusalem, 1995.
33. Словарь-справочник по экологии. — Киев, 1994.
34. Нортон, Питер. Персональный компьютер изнутри. — Москва, 1995.
35. Харрис, Мэттью. Сжатие дисков. — Москва, 1995.
36. Котлер, Филип. Основы маркетинга. — Санкт-Петербург, 1994.
37. Эткинд, Александр Маркович. Эрос невозможного. — Санкт-Петербург, 1993.
38. Соединенные Штаты Америки: Конституция и законодательные акты. — Москва, 1993.

JA JUMS NAV NAUDAS, tad makā atradīsies tieši tik, lai nopirktu šīs vērtīgās grāmatas par pavisam niecīgu, pazeminātu cenu.

Tikai izdevniecības «Zinātne» grāmatnīcā Turgeņeva ielā 19!

«ZINĀTNES» GRĀMATAS

Mārlova M. Mērķa balle: Un citi stāsti.

Sajā nelielajā grāmatā darbojas jauki radījumi: mērķa Džeks un Džekūna, sesku tēvs un sesku māte, rūķīši un laumiņas, runči un vāverītes... Ar grāmatas varoņiem notiek visāda brīnumi: mērķa rīko balli, kuplaste vāra liķiera konfektes, brīnā pelīte grib lidot, runcim izaug burvju ūsas. (Cena Ls 0,10).

Kestners E. Mazais cilvēks.

Stāsta galvenais varonis ir neparasts puisēns vārdā Maksītis Pihelšteiniēts. Viņš ir tik maziņš, ka iekārtojies uz dzīvi sērkokļu kārbīnā. Taču citādi viņš nemaz neatšķiras no saviem vienaudžiem — ir tikpat simpātisks, jautrs un draiskulīgs. Būdam arī drošsirdīgs un atpazīgams, viņš kļūst par visā pasaulē slavenu cirka mākslinieku. Kādas dekādas piedzīvo Maksītis ar savu uzticamo draugu mākslas profesoru Jokusu fon Pokusu, bērni uzzinās, izlasījuši šo grāmatu. (Cena Ls 0,15).

Della E. Goda alfāris.

Šī grāmata ir 20. gs. pirmajā pusē plaši pazīstamās rakstnieces Eteles G. Dellas romantiski psiholoģisks stāsts ar ļoti gaišu un tomēr traģisku jaunas sievietes tēlu centrā. Galveno varoni Šarmenu mēs iepazīstam kā mazu zeltmatainu meiteni Ziemassvētku ballē, ko kāda vecāka dāma Delorena kundze rīko apkārtnes bērniem. Tur viņa iepazīstas ar Delornas kundzes māsašdēlu — jauku piecpadsmit gadus vecu zēnu flotes kadetu Roriju. Sirsnīgā tikšanās un jauniegūtā draudzība atstāj dziļas pēdas Šarmenas dvēselē. Pēc kāda laika nokļūstot pilsētā, viņas dzīve iegriežas citās slīdēs — Šarmenai roku un sirdi piedāvā senas aristokrātiskas dzimtas pārstāvis Bezils. Viņi bauda laimīgu laulības dzīvi.

Taču bērnu dienu mīlestība vairākkārt traģiski ielaužas Šarmenas rāmajā dzīves ritmā. (Cena Ls 0,35).

Hamsuns K. Zemes svētība.

Tas ir pasaulslavenā norvēģu rakstnieka Knuta Hamsuna (1859—1952) izcils darbs. Dzīli izpradzams savas tautas dzīvi, viņš radījis darbu, kurā spilgti izpaužas norvēģu zemnieku īpatnējā mentalitāte, atfēlota viņu stāstā cīņa par eksistenci, patriarhāli idilliskais dzīvesveids un ciešā saistība ar dabu. Šķiet, ka pati zeme dod cilvēkiem spēku. Romāna centrā ir lūdmnieku ģimenes — Izaāka Sellano un viņa sievas Ingeras liktenstāsts. Ar viņu spilgtajiem, psiholoģiski dziļajiem raksturiem autors atklāj savas tautas dvēseli, savdabīgu norvēģisko paceļot vispārcilvēciskā līmenī. Ne velti

viņš par šo darbu saņēmis Nobela prēmiju (1920). Latviešu lasītājam, kam ziemeļnieku mentalitāte ir īpaši tuva un radniecīga, šī grāmata sagādās daudz skaistu brīžu. (Cena Ls 0,83).

Afrodīte mirdzošā tronī...: Sengrieķu dzeja / Sast., atdzej. no sengr. val., priekšv. un koment. sakr. A. Feldhūns; māksl. J. Antimonova.

«Afrodīte mirdzošā tronī...» (Sapfo dzejoļa sākums) ir sengrieķu dzejas izlase, kas aptver laiku no 7. līdz 5. gs. vidum pr. Kr. Tajā ietilpst gan pēc Homēra un Hēsioda radušies episkie sacerējumi — anonīmās, bet senatnē Homēram piedēvētās dažādām dievībām veltītas himnas, gan lirika, kura pārstāvēta ar 18 spožiem vārdiem. To starpā lai minēti tikai Arhilohs — Eiropas lirikas aizsācējs, Sapfo — «desmitā mūza», Anakreonts — «anakreontiskās» dzejas ciltstēvs, Pindars — korliriskas virsofne. Izlasē vēl iekļauta varoņeposa parodija «Varžu un peļu karš» — pirmais dzīvnieku epos pasaules literatūrā, kā arī vairākas senas tautasdziesmas.

Grāmatu ievada atdzejojāja A. Feldhūna apcere «No himnām līdz Pindaram», pielikumā — plašs komentārs un ziņas par dzejniekiem. Izdevumu bagātina mākslinieces J. Antimonovas zīmējumi. (Cena Ls 0,47).

Lange F. Valšu karaļa Johana Štrausa romantiskā dzīve.

Pagājušā gadsimta otrajā pusē Austrijas galvaspilsētā Vīnē uzplauka brīnumains mūzikas zieds — dzima brīnišķīgie valši, kas guva atbalsi visā Eiropā. To sacerētājs bija izcilais austriešu komponists Donavas valšu karalis Johans Štrauss (1825—1899). Viņam un viņa dzimtai veltīta šī interesantā vācu rakstnieka Friča Lange grāmata, kurā autors spilgti atfēlo to vidi, kas radīja tādus talantus, kāda bija visa Štrausa dzimta. Vīnieši bezgalīgi mīlēja mūziku. Kā augstmaņi, tā nabaga ļaudis ar sirdi un dvēseli atdevās mūzikas varai, katrs komponista sacerējums kļuva par lielu notikumu pilnietnieku dzīvē. Jau Johana Štrausa tēvam (1804—1849) bija izdevies vācu nacionālo deju atraisīt no sastinguma un valša formu pildīt ar jaunu saturu. Taču viņa ģeniālais dēls tālu pārspēja tēvu. Viņš nobeidza šī populārā mūzikas žanra attīstību, radot klasisko «Vīnes valsi».

Par Johana Štrausa dzīves gājumu, viņa bērniību, attiecībām ar tēvu, par mīlestību un ģimeni un, galvenais, par talanta attīstības ceļiem, kā arī par mūža norietu jūs uzzināsiet, izlasījuši šo grāmatu. (Cena Ls 0,35).

Apsveikumi

Latvijas Zinātņu akadēmijas Prezidijs un Ķīmijas un bioloģijas zinātņu nodaļa sveic akadēmiķi

ELMĀRU GRĒNU

60. dzimšanas dienā!

LZS Valde sveic 60. jubilejā savu pirmo vadītāju un aktīvāko Valdes locekli

ELMĀRU GRĒNU.

Jauna izstāde

1995. gada 12. oktobrī plkst. 16 Latvijas Akadēmiskajā bibliotēkā Rīgā, Rūpniecības ielā 10 tiks atklāta

ULDA ĢERMAŅA

jubilejas izstāde

«Zili stikli, zaļi ledi».

Izstādes atklāšanas sarīkojumā paredzēta tikšanās ar U. Ģermani un viņa grāmatas «Jaunie laiki un pagātnes ēnas» [Stokholma, Memento; Rīga, Zinātne, 1995] pieņemums.

DISERTĀCIJU AIZSTĀVĒŠANA

1995. gada 24. oktobrī plkst. 16.00 Latvijas Medicīnas akadēmijas [AML] Terapijas medicīnas promocijas un habilitācijas padomes atklātajā sēdē Rīgā, Dzirciema ielā 16, Hipokrāta auditorijā

MIHAILS ANŠEVIČS

aizstāvēs promocijas darbu «Pirmshospitālā trombolītiskā terapija akūta miokarda infarkta slimniekiem (problēmas un risinājumi)» medicīnas doktora grāda iegūšanai.

Recenzenti: Dr. habil. med. profesors I. Siliņš, Dr. habil. med. profesors A. Kalvelis, Dr. habil. med. profesors J. Balfkājs.

Ar promocijas darbu var iepazīties AML bibliotēkā Dzirciema ielā 16.

1995. gada 25. oktobrī plkst. 15 LU Fizikas nozares habilitācijas un promocijas padomes atklātā sēdē [Rīgā, Raiņa bulv. 19, 13. auditorijā] LU Eksperimentālās fizikas katedras vadītājs docents

Dr. fiz. MĀRCIS AUZIŅŠ

aizstāvēs zinātnisko darbu kopu par tēmu «Molekulu leņķiskā momenta optiskā polarizācija» fizikas habilitācijā doktora grāda iegūšanai.

Recenzenti: Dr. h. fiz., prof. Imants Bērsons; Dr. h. fiz., prof. Māris Jansons; fiz.-mat. zin. doktors, prof. Nikolajs Kuzmenko [MU, Krievija].

Ar habilitācijas darbu var iepazīties LU Zinātniskajā bibliotēkā un Latvijas Akadēmiskajā bibliotēkā.

Šā gada 31. oktobrī plkst. 15.00 LU Pedagoģijas zinātnes habilitācijas un promocijas padomes sēdē [Kronvalda bulv. 4, 252. aud.] disertāciju pedagoģijas doktora zinātniskā grāda iegūšanai par tēmu «Fiziskās audzināšanas teorijas un prakses attīstība Latvijas skolās no 19. gs. otrās puses līdz 1940. gadam» aizstāvēs

IRĒNA UPENIECE

Recenzenti: Dr. habil. paed. L. Zūkovs, Dr. paed. L. Grudulis, Dr. paed. A. Krūze.

Ar promocijas darbu var iepazīties LU bibliotēkā

Redaktore Zaiga Kipere.

«Zinātnes Vēstnesis».

Lai kraksts iznāk kopš 1989. gada.

Reģistrācijas apliecība nr. 75.

Izdevējs: Latvijas Zinātnieku savienība.

«Science Bulletin» Association of Latvian Scientists.

Redkolēģijas vadītājs akadēmiķis Evalds Mugurevičs.

Redkolēģijā: akadēmiķis Mārtiņš Beķers, akadēmiķis

Juris Ekmanis, LZA goda loceklis Jānis Graudonis,

doc. Elmārs Beķeris, doc. Zigrīda Goša, Oskars Mar-

finsons.

Redakcija: Rīgā, Turgeņeva ielā 19. Tālr. 212706.

Indekss 77165.

Iesplesis a/s «Preses nams» tipogrāfijā,

Rīgā, Balasta dambī 3.

Augstspiede. 1 uzsk. Iespiedloksne.

Mežens 1000 eks.

Pasūtījums Nr. 1209.